

Байрам

Адыгланы (черкеслини) кюнүнен 20 сентябрь са- налғанлыкъя, ол байрамга атап къуанчыларының жылылыула республикада озған ыйыкъда окъуна башланнганда. Районлада, шахарлarda, окъуу-

юйледе, маданият аралада, школлада, бирси жерледе да миллет сезимни жангырыуна жораланнган проектле, концерт программала, тюбешиуле аслам халда къуралып бардырылганда.

Къуанчылар, жарсыулар кезиулени да эсгергенди

КъМКъ-ну педагогика институтуну педагогика коллежинде Адыгланы кюнүн - миллет сезимни жангырыуна байрамын - быйыл ююноң көре белгилегендиле. Анга Халкъла аралы черкес ассоциацияны президенти Хаути Сохроков, «Адыгъ пасъль» газетни политика, жамааты эм халкъла аралы байламлыкъла беймюнүю редактору Замира Нашапигова, «Адыгъ Хас» адыг жамааты организацияны председателини орунбасары Аминат Шогенова, коллежини преподавательлери, студентлери да къышхандыла.

- 20 сентябрьде биз Адыгланы кюнүн белгилейбиз. Бююнгюн байрамны къурагъанлагъа ыразлыгъымыз билдирире сөнеме. Устаз болурға окуй турғанда ана тиллеринде шатык сёлешгенделин эшилтебиз а хычынуң эди. Педагогика коллеж - ол ёсоп келген жаш төлөнүү көртүнүү мурдурду. Дүнияды жашаган бирси халкъланы тиллерин да окугуз, билигиз, алай а этилигизи, күлтүргазыны, адёттөрелеригизи унумтагызы. Бизни жашау-убуз ата-бабаларыбызын къадарлары бла байланыпды, ол байламлыкъ мындан ары да юзюлмей барырына ийнанабыз, - деп

Чергендди Хаути Сохроков.

Жайылынуң кезиүндө халкъны тарыхыны къуанчылар, жарсыулар бетлерин да эсгергенди. Студентлөр белгилүү черкеслини юспиринден айтканда, халкъны кесини ёз тили болгъаны къаллай магъананы тутханын да

анылатхандыла. Миллет кийимледе жаш адамла жырла эшилдиргендиле, назмуда окугъанда. Искусстволаны коллежини студентлери та тепсеулери бла сейирсирдигендиле. КъМКъ-ну «АМИКС» жыр театры да къарауучуна көлөн көтүргендиле.

Экскурсия, көрмючле, мастер-классла

Адыгланы кюнүнен жоралап Бахсан районда да уллу байрам къуралгъанды. Төреде жюрюгенича, бу жол да Тюркде

жашаган адиглардан бир къаум адам келгендиле. Районну оночулары алагъа Къабарты-Малкъарны сейир жерлерин

Мамырлыкъя, шүёхлукъя, келишиулукке алланып

Байрамгъа тырныауузчула шахарны Абайланы Солтанбек атты искустволаны сабый школунда жайылганда. Ары эркинлик сакъынан башшысынан, «Адыгъ Хас» жамааты организацияны келечилери, бирисиле да келгендиле.

Залдагыланы белгилүү жырлардан берилгендерине көрдиле. Аның атасы Казим, сагынылгъан организацияны районда бёлюмюнүю таматасы Руслан Балкарсов, КъМР-ни Жамаат палатасынан келечиси Энейланы Махмут, Тырныауузунан бешинчи номерлы гимназияны директоруну окутуу-йөртүү жана олорубасары Наталия Антонова - Рише да алгъышлагъандыла.

Ала байрамны къурагъанлагъа ыразылышын билдирдил, адыг халкъ билдил кюнүн тохтаждырыллыгъын эрттеден берилгендерине көрдиле. Анга КъМР-ни Башчысы Юрий Коков себептик этгенин эсертип, бу дата жаланды бир миллении къуанчы болуп къалмай, республикада жашаган битеу халкъланы да биркүрдигендиле. Тарыхда жарсыулар къуанчылары да бола келгенлерин айтса, мындан

арысында мамырлыкъя, шүёхлукъя да биргөнбизе болсунла, дегендиле.

Концертни кезиүндө ары келгенле слайд-шоуланы көрүргө оң тапхандыла.

«Салам» юлгюлю ансамбль, Гайыланы Тахир, Бахсан райондан келген «Кавказ» ансамбль эм бирисиле байрам саңаңында къуат салтъандыла.

Къонакълагы - ачыкъ көллюлюк, миллет тепсеуле, жырла

Черкеслини халкъла аралы ассоциацияны XI Конгрессинин келечилери Адыгланы (черкеслини) кюнүнде Чегем районда болгъанда. Къонакъла Турциянан, Иорданиянан, Сириядан да келгендиле.

Ала гызылбашы Биринчи Чегемни 1-чи номерлы школунда миллет кийимен кийген окууучулар жырла, тепсеулөө, ёз тиллеринде алгъышлаула бла түбөндөндө. Ызы бла къонакъланы сабыйле кеслери къоллары бла этген затланы, ашарыкъланы көрмючоне чакъыргъандыла. Башланнган класслагъа жүрүнгене уз нарт сэзлени, элберлени билгенин көтүгзтөндиле.

Педагог колектив бла окууучулар ахшы байрам къурагъанларын чеरтичады. Ала хазырлагъан программа халкъны төнөнеги кюнүн, бүгүнгүн жашауун да толу ачыкълагъанды.

Дагыда ол кюнүнгө жораланнган концерт районуну Маданият ююндө болгъанды. Тыш къыралладан келген къонакъла ары да баргъандыла. Байрам программасы ёзегин миллет тепсеуле

къурал, тау халкъланы күлтураларыны байлыгъыны, энчилегин да сезерге оң бергенди. «Чегемские водопады», «Джигиты Чегема» ансамблө пластикалы, айбатлыкълары бла къарагъан

көзюн къуандырылганда. Эстрада жырлана да Артур Дышеков, Алим Аталиков, Беппайланы Тахир, Людмила Юлташева эм бирисиле эшилдиргендиле.

Материалланы басмагы Мокъаланы Зухура, Курданланы Сюлемен, Алиса Тарим хазырлагъандыла.

Шымал Кавказ кюн сайын

Ариулукъу жаратханла кенгешгендиле

Ол көй болмай «Грозный Сити» саты-алыу, оюн комплексде бардырылганда. «Анда кыргызъя жууукъ компания ишлерин туура этгендиле. Алан аралында Россиянын олонларындан бийик качество косметиканы, препараланы чыгарылган эм сатхан алчыла, саулукъы багыла ариулукъ аралаты обрудование жарашдырылган, ариулукъу академиялары эм клиникалар да бардылар», - деп халкъорлагъанды «АктивЭкспо групп» көрмөч компанийна таматасы Зарема Чинхова.

Проекттеге къатышканланы стандартиларине инновациялы жангычылыкъланы эм технологиялары презентациялары куралган түргъанды. Көрмөчиче парикмахерлар, косметологлар, фитнес эм саулукъ сакылау-багылы араланы ишчилери, массаж этичиче, ариулукъ салонлары иелери чакъырлганда. Ала хакызы семинарла эм мастер-классла куралганда.

«Грозный Авиа» халкъла аралы рейслерин тохтатмайды

Росавиация бешинчи сентябрьден «Грозный Авиа» компанийнын халкъла аралы учууларын тохтатырга деген бегимни төрлөндүргендиле. Ташуучу компанияны сертификатыны заман болжалын да көтергендиле.

Ведомство бу компанийнын халкъла аралы рейслерин айыл ариуларын айда жызюм жызарып. Бизнесмендерине көтөтүлгөн жызарып. Предприятиянын администрациясындан билдиригендилерине көрө, тыйыну ала кеслери дурус көртген эдиле, аны слатуу жумуш тапчырууну качествесүү жарашдырыла бла байламылды. Бусагатта да компания толу ревизияны эм сертификацияны ёттени.

Къонақъбайлыкъынын шкому ачылгъанды

Быллай дерсле Чеченин Итум-Калинский районунда төрт школунда бардырылганда. Битеу да бирге уа биринчи окуу четвөртүү кезиүндө проектте Къараачай-Черкесе, Къабарты-Малкъарда, Чеченде жылны ичинде ишлөп

турлукъ турист-рекреация комплексле сюеллик жерлени түйрелеринде орнолыган жыйырма школну окууучулары къыттышырылганда.

Дерследе баш магъана Шымал Кавказны маданият эм табижаттагыларында бериледи. Ол а региону туризм жаны бла айрымалылыгъын чеरтирге, кластерларында бардырылган ишгө бүттүрлөрдө жашаганда тийшиши ююш къоштарга болулукъарын ангыларында болушады. Школчулугъа тау-лыхалы курортлары ишлөринин июсюндөн халкъордайлы - проектированидан эм бизнес-планированидан башлап хайырланытуу, маркетинг жаны байынчыла.

Грек инвесторлорда предприятие ишлөрдө муратлышыда

Шымал Кавказнын ишлери жаны бла РФ - ни министри Лев Кузнецов грек инвесторлары Шымал Кавказда көтөтле, жемшиле эм жызюм жызарып жаны бла бирлешген предприятиялары къуарып деген предложение этгендиле. Ол ойтууы көрө, СКФО-нын регионларында продукцияны жарашдырыла бла байламылды грек технологияларында хайырланырга излейдиле. Андан сора да, министри оюумна кытайт индия рыноклада тийшили жерлери алтынга онлары барып.

Жууукъ заманда къол салынырыкъ жашыл көрдирору июсюндөн келишим россиялыкъ компаниянын көрдиргендиле.

Буз урууну хаталарын кетериргеле ахча бёлжүнненди. **Север Осетия - Алания РФ-ни Правительствоңу резерв фондуундан 217 миллиондан артык сом алғынды. Ахчаны ионъ айда буз уруудан тюшгөн хатаны бир кесегин кетериргеле деп бөлгөндиле.** Республиканын вице - премьерини күллүгүн Болжалы халда толгъурган Борис Джанагов билдиригендиле, ол ахчадан республикада жашаганлашып да адрес болушула этилпүрүлдү: 10 289 адам онушар минг сом къоллу болулукъдуп. Дағыда 114,7 миллион сом заран тюшгөн мекмәллери, эм алгъа школлары, больницилары, сабый садланы, көп къатлы юйлени жаныдан тапландырылган бёлжүннөкдү.

Жолоучулук**Кисловодскеден Минги тауну тийрелерине дери жаяулай**

Соцсетьледе Кисловодскеден Элбрусда Жылы-Суу деген жерге дери жаяулай табириген Омскдан 71-жыллыкъ пенсионеры Николай Пимкинин июсюндөн халпара жойордойло. Пимкинин сиртына таъкъян машогу отуз килограммды. Машина бла жетдиргөн сойгөнлөгө ол угъай дегендейлени барады.

- Алай адамла бла ёхтемлинире көркөдү. Анга 71 жыл толгъанлыкъя, жашау къайнайды, ол жаны бийиклекини бойсундуруп көрдиле, бусагатта, көлпче, оптуруп, гаджетледе «насыпсыз соймекликини» июсюндөн сиркеси турмайды. Машина бла жетдиргөн сойгөнлөгө ол жалгынан башырмалы.

Белгилерге тийшилиди, сиртында ауулргуу отуз килограмм болгъан жюк бла быллай къыйын жолда баргъан жаш туристте окууна тынч тойюлду. Аны маршруту битеу да бирге 135 километрдик, бек гитчесини бийлигли 800 метр болгъан беш тик ёргө чызыула бла бирге. Алай, суратхада көрө, жолоучуну сыйфаты жарыкъыды, ёттеди.

Татьяна ГУЩИНА.

Конкурс**Бек иги участка уполномоченный сайланады**

«Халкъ участковый» битеу-республикалыкъ бёлжүнүюн эзеппели. Чыгарылганда. Аны РФ-ни Ич ишле министерствоңу полицияны участка уполномоченный көзүнүүлөрдөн дараажадарын көтүрүр мурат бла бардырады.

Право низамны сакълау-чуланы ишлөрине багъаны республикалыкъ жамаатынан бергенди. Биринчиден а, конкурс район даражада бардырылганда. 11-20 сентябрьде КъМР-де МВД-нын сайтында басмаланган анкеталда бла шағырайлы болгъанды.

Полициянын көзүнүүлөрдө Алим Альботов («Урван» муниципалитеттеги барысындан да айрыймалы болгъанды). Полициянын көзүнүүлөрдө Илья Винавер (Нальчикде УМВД) эм полициянын капитаны Ренат Кахаев («Урван» муниципалитеттеги барысындан да айрыймалы болгъанды). Полициянын көзүнүүлөрдө Алиев («Урван» муниципалитеттеги барысындан да айрыймалы болгъанды).

Эришиулени экинчи бёлжүнүюн чыкырьянала конкурсаның финалында Къабарты-Малкъардын даражасын къорууларында. Кандидаттада ююн а интернеттеде КъМР-де Ич ишле министерствоңу сайтында къол көтүрүр болулукъду.

Сайлану экинчи бёлжүнүюн тапчылышында Къараачай-Черкесе, Къабарты-Малкъарда даражада бардырылганда.

Бек иги полициянын аты 17 ноябрьде - Полицияны участка уполномоченныйнини кюнүн аллында белгилүү болулукъду, сауғалуу да ол кюн къуанчалы халда бардырылышында.

ЮБИЛЕЙ

«Билмей турғанлай чыкъған илхам, бешикге уаш, учунуу хычыуунлукъга бёлейди»

- Сафарият, кесини чыгъармалырындан биринде Белгилоры Муталип позиягъа көлгөнини юсюндөн: «Хар назым тизип башлагъан уахтымда чынгыл къаядан энишке учуп башлагъанча болама», - деди. Сиз а къаялан сөзесиз кесигизин?

- Билемисиз, быйын турғанымлай окуна къайдан эсе да бир сейирик таушуп келип башлагъанча болуучум. Сора учунаса, баям, ол илхам бийлеген чакыдь. Иш этип, оттуруп, назым жазаймын деп алсымында көршемейм, тизгинле келген кезиүде болмаса. Артда алдан оқусам, бирдей сейирге къалама, быланы мен жазмагъанма дейиме кеси кесиме.

Учунаулукуну къызызу кетсе, биринчи кезиуюнчада, тизилип да бармайды назым. Нек дегендө тизгинленди жазып къоймасан, алай унутулуп къаладыла. Артда көлмей къалмайдыла, алай а башхаракъ боладыла.

Юйору бла.

Сора дагызыда бир сейири – биринчи эм ахыр тизгинде алгъа көлдиле да, чыгарманы кеби, магъанасы уа артдан күралады.

Сёз ючон, поэзия да саулай угъай, юзюкеле бла эшилдели. Позиянда дагызыда бир тамаша зат барды - къайсы чыгарманы да илхам учунуулукъда жазылган тизгинлерине жеттени жокду. Биринчи келгени - ол жүркендени, артда уа - акылдан. Алтыннанысына ариулугъу, жениглиги, айтатлыгы да аламатды.

- Сиз назым тизинуу жанын фор-
маларын а излеймисиз?

- Тизгинлени акылымы келгенлери, къулагымына эшилгеннерира тюшүрреме къаягытка. Жаныдан къайтып, сымарлап көршемейм. Ала, рифма бла келгение, верлибрле да боладыла. Экинчилерини кеслери ни энчи макъамлары, гылгулары, ритмлери назмуну хар сөзин бирге рифмадан да бер болайдилса.

Ибрагим да аллай чыгармалары- ма тиймеселе ыразы болуучу эди. «Ол кеси къала жазылган эсе да, аллай къоюгъуз, къатылмайыз, алайсыз чыгармала жансыз затча болуп къалыкъыда», - деп, бирде алай айттыр эди. Верлибрле музика бла рифмаландыла, аны себепли сейирдиле. Бу форманы бирсилден бегирек жаратама.

Поэзия сёз – ол биз жашауда бир

бириз бла сёлешгенча тюйолду. Аны кесини ариулугъу, тамашалыгъы да болады. Аны аузы, хауасы, тылпышу да башгады. Билмей турғанлай келген илхам, бешике уаш, учуну хычыуунлукъга бёлейди. Сора къызыуңда бетинги салыкын аязыкъы сылағбашна боласа.

- Рифманы таптай а къайналыу- чумусуз?

- Аллай кезиуперим болмайдыла. Ала менде къюколуп барауда десем, көлнөгүз кюлмесин. Сёз ючон, «Ой-суз оюн» деген назымда бла жазылган пъесада сёленин бек эски формалары хайырланылганда. Аны алай болгъанын а кесим да билгемене. Сейирди, артда Журтубайланы Маҳти согзан эди алдан къайдан талхсанда деп. Ол къайдан эсе да къан бла келген бир затди. Сени айрып, сени юсюнг бла башхалага билдирирге сөөди аны къудурет кюч.

**Белгили назмучубуз, РФ-ни
Жазычуларыны союзуну көлчеси
Ахматланы Сафарият
малкъар позияны сатырына
«Ай макъамы» (1980 ж.) деген
биринчи китабы басмаланнан-
гындан сора къошуулгъан-
ды. Андан бери бирсилеге
ушамагъан наиз кыгъарма-
чылыгъы bla акъ сёзине сой-
гелени къуандырғанлай
келеди.**

**Бу күнледе ол кесини юби-
лейин белгилейди. Биз, анга
тобеп, адабиятка, жашауга
да кёз къарамыны юсюндөн
ушашкэ этгенбиз.**

- Бу поземда аслам эртегили адеп-
ни да болукъаду билирге.

- Алданы адабият, краеведение музейледе ишлөгөнүмдө көп окъ-
уп турғанымы хайыры бла билил, фольклор материалларын алгъамана. Халкъыбызда бизге дери сакъланнан тил эксперимендерин да. Сора алданы окууңда биң излегенем.

- Жазыгъан адамгъа аны хунери сауымды оғзесе синауумуду?

- Ол им алгъа синауда. Артда жазынгын, басмалагъанын тап болуп, халкъыбыз жараса, къуанаса. Бу чакы-
да уа, алай да, сауғады.

- Сёз ючон, бирле тиширын нена-
эр киши жазыгъан позия деп көл-
шедиле, айырадыла. Аны тоз көр-
мисиз?

- Аны юсюндөн мен да сагыш эти-
нүүчөм. Алай ол зат бийик позиянда
айрылырга керек болмаз. Алай да,
сезимле жаны бла, назылклик жаны
бла да толуракъ, байыракъ бола бо-
лурла тиширын жазыгъан чыгъармала.

- Пост болургъа жаланда ол фах-
муну хурметин, дарражасын жюро-
талыкълагъа берилди деп сунама.

- Алайды, баям. Халкъыны сагышын

Къызыл Байракыны ординене юч кере-
тишили болгъанды.

Анам Шауаланы Фатимат, ыннабыз Жанакаланы Шахъя да къолдан уста-
зиле. Аммабыз мухарске, чилле жаулукъла, гыранчала да этгенди.
Налт тюйонууда, окъя халыла бла
накъышла салынуу да иги билгенди.
Халкъ болгон да айтады Шахийни
жаулукълары деп.

Жашауну синауларына чыдай бил-
ген төлү эдиле ала, жигитле, гирт-
чиле. Халкъыны сакълагъан, билю-
меген, адамлыкъарын тас этмеген,
көбзаусу. Юйде көргөнгүнүн артда,
айхай да, унумтайса. Таупуун билгени
ишиди да, анга жүртегендиле. Айткан
сөзүнде ие болургъа, биреуно затына
сугъанактыкъ этмезе.

- Энди уа окууучуларынынды
бла къуандырлыкъыз?

- «Табийгъятын сөзүнүн» китапны би-
раз көнгертип, жаныдан чыгъары-
гыя сөөмө, ол борчумду. Ушагыбыз-

ны аллында «Бырнак жулдузлары»
айтдыкъ. Бу поэма циклди, аны андан
ары бардыра турмада.

- Кёп жыллары радиода ишлей,
анга тынгылагъанларга суратлау
бериүүлүрүзиз.

- Билемисиз, шэнди алгъа айтханда,
бирле радиогъа адам тынгыламагъ-
ан сунадыла. Ол алай тюйондю.
Кёллени китап окургыга заманлары
жоккудь. Аны себепли алгъа радио
улду болушукъду.

Бериүлени хазырлай, халкъны
культурадан, фольклордан, этно-
графиядан тынгыллы информация
эшигирине, алрынна къыягырама.
Кесим билгенинди көрсөтүүлүп
билирдире излейиме. Артда тынгылаучула
сөлешиш, ыспас этип, сай болесе,
бизни ишибиз да көркөн болгъанына
иинанда, мындан ары биютонда кёл са-
лып ишлөрек көреклисine тоюшонеме.

Ушакыны МОКЪАЛАНЫ Зухура
бардыргъанды.

САФАРИЯТ

Мен да сени кюерик жулдузунгма,
О, сен манга эс тандыргъан жаун
Болгъан эдинг. Будай органды
кюзүн...
Койдом. Кюндөн болур эди
жанынг.

О, кетим сен къарангыгъа,
Ол къараны сени тартады,-
Жюрөгингиден чыгыпти кюнүм...
Жюрөгинген сени батады.

О, кетим сен къарангыгъа,
Ол къараны сени тартады,-
Жюрөгингиден чыгыпти кюнүм...
Жюрөгинген сени батады.

О, кетим сен къарангыгъа,
Чакъма, терек, алдама
Суукъ да, къыш да близе алдады.
Чакъма, сен алай этме,
Бутакъларында айны табиремте.

Чакъма, акъма,
Тереземи къакъыма, уятма -
Кьюнундагынгын манга узатма:
Жаумум эштирди да, жетер да -
Сен не эттере,
Мен не эттере? -
Бутакъларынды
судан алпирма -
Башик жыр этмей,
Жангыз къалырма.

Жаудады къар, чагъа турған тереклөгө
къайтып.

Жолдан къайткан ырысды.
Да нек жаудады къар,
Къанлы къышда да
жашыгъан кибик?

Анга ыразы тюйондо
Жер да, ит да, мал да...
Нек жаудады къар?-
Мени скоймеклигим
сени суукълугъунг бла
тобешдиле кёкде.

Бизни ючон сай дуняягъа жаудады
къар.

Жаудады къар, чагъа турған тереклөгө
къайтып.

Жолдан къайткан ырысды.
Да нек жаудады къар,
Къанлы къышда да
жашыгъан кибик?

Анга ыразы тюйондо
Жер да, ит да, мал да...
Нек жаудады къар?-
Мени скоймеклигим
сени суукълугъунг бла
тобешдиле кёкде.

Бизни ючон сай дуняягъа жаудады
къар.

Жаудады къар, чагъа турған тереклөгө
къайтып.

Жолдан къайткан ырысды.
Да нек жаудады къар,
Къанлы къышда да
жашыгъан кибик?

Жаудады къар, чагъа турған тереклөгө
къайтып.

Жолдан къайткан ырысды.
Да нек жаудады къар,
Къанлы къышда да
жашыгъан кибик?

Жаудады къар, чагъа турған тереклөгө
къайтып.

Жолдан къайткан ырысды.
Да нек жаудады къар,
Къанлы къышда да
жашыгъан кибик?

Жаудады къар, чагъа турған тереклөгө
къайтып.

Жолдан къайткан ырысды.
Да нек жаудады къар,
Къанлы къышда да
жашыгъан кибик?

Жаудады къар, чагъа турған тереклөгө
къайтып.

Жолдан къайткан ырысды.
Да нек жаудады къар,
Къанлы къышда да
жашыгъан кибик?

Жаудады къар, чагъа турған тереклөгө
къайтып.

Жолдан къайткан ырысды.
Да нек жаудады къар,
Къанлы къышда да
жашыгъан кибик?

Жаудады къар, чагъа турған тереклөгө
къайтып.

Жолдан къайткан ырысды.
Да нек жаудады къар,
Къанлы къышда да
жашыгъан кибик?

Жаудады къар, чагъа турған тереклөгө
къайтып.

Жолдан къайткан ырысды.
Да нек жаудады къар,
Къанлы къышда да
жашыгъан кибик?

Жаудады къар, чагъа турған тереклөгө
къайтып.

Жолдан къайткан ырысды.
Да нек жаудады къар,
Къанлы къышда да
жашыгъан кибик?

Жаудады къар, чагъа турған тереклөгө
къайтып.

